

Gewoon (te) druk

De positie van de film Brammetje Baas binnen het huidige debat rondom ADHD

Nadia Khaleghi 3340988
8-11-2012 Universiteit Utrecht
Bachelorscriptie o.l.v. C. Pafort-Overduin

Inhoud

Inleiding	3
De opkomst van ADHD	4
Het wetenschappelijk debat	4
<i>Besluit</i>	7
Maatschappelijk debat	7
<i>Besluit</i>	8
Film als visie	8
Brammetje Baas	9
Heeft Brammetje ADHD?	9
Analyse	10
Conclusie	13
Geraadpleegde bronnen	14

Inleiding

Hyperactieve en extreem impulsieve kinderen kunnen een last voor zichzelf en voor anderen zijn. Dikwijls krijgen kinderen met deze problemen de diagnose Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). Medicatie kan bijdragen aan de regulering van het gedrag dat kenmerkend is voor ADHD. De verstrekking van methylfenidaat, de werkzame stof in medicatie, is gestegen van 70.000 in 2002 naar 186.000 in 2011.¹

Door de grote toename van het aantal ADHD diagnoses wordt de geloofwaardigheid van deze diagnose ter discussie gesteld. Gaat het om een epidemie of om een modegrill? Dit vraagstuk speelt op wetenschappelijk niveau en op maatschappelijk niveau. Het thema ADHD verschijnt veelvuldig in media en op 27 juni 2012 verscheen de film **BRAMMETJE BAAS** in de bioscopen². De film gaat over een druk jongetje dat zich moeilijk kan concentreren niet begrepen wordt door zijn leraar.

De meningen over de geldigheid van films als onderzoeksobjecten lopen binnen de wetenschap uiteen. Een voorstander van filmanalyse als onderzoeksobject, om een beeld te schetsen van een samenleving, is R. Rosenstone. Rosenstone is professor in geschiedenis aan het California Institute of Technology en stelt in zijn werk uit 1999 dat visuele media steeds meer worden gewaardeerd als documentatiemiddel van een samenleving.³ Film zet ontwikkelingen en thema's in een narratieve vorm zodat deze langdurig aanspraak blijven maken op een breed publiek, waardoor de geschiedenis volgens Rosenstone levendig blijft. Daarbij stelt hij dat het visuele karakter van film meer informatie geeft dan een beschrijving hiervan in een boek ooit zal kunnen doen.⁴ L. Gorman en D. McLean stellen in hun wetenschappelijke studiehandboek uit 2009 dat films, ondanks het gebruik van stereotypering, invloed hebben op de houding en het gedrag van hun toeschouwers.⁵ Films kunnen daarom, met een kritische blik naar de historische context, als onderzoeksobjecten van (multidisciplinaire) studies fungeren. In hun werk halen Gorman en Maclean Kevin Williams aan, die stelt dat de opkomst van massamedia een stem heeft geboden aan het publiek waardoor er velen visies gerepresenteerd kunnen worden.

De film **BRAMMETJE BAAS** omvat een actueel onderwerp uit de Nederlandse samenleving en valt hiermee te plaatsen binnen het huidige debat over ADHD.⁶ In dit onderzoek zal dan ook worden nagegaan welke positie de film **BRAMMETJE BAAS** inneemt in het huidige debat rondom de diagnostisering en behandeling van ADHD.

Allereerst zal de opkomst van ADHD worden toegelicht. Hierbij zal tevens worden ingegaan op de totstandkoming van de diagnose. In het tweede hoofdstuk zal het wetenschappelijk debat rondom ADHD worden beschreven aan de hand van visies van wetenschappers vanuit de bio psychologie tot aan het spiritueel denken. Als besluit van dit hoofdstuk zal de waargenomen trend binnen het wetenschappelijk debat van de afgelopen tien jaar worden

¹ Suzanne Bremmers, "KNMG: Artsen stellen te makkelijk diagnose ADHD," *Mednet*, <http://www.mednet.nl/nieuws/id6312-knmg-artsen-stellen-te-makkelijk-diagnose-adhd.html> (access 7 nov. 2012).

² *Brammetje Baas*, dir. By Anne van der Heide (2012; Benelux Film Distribution, 2012 DVD)

³ Robert Rosenstone, "History in images/history in words: Reflections on the possibility of really putting history onto film." *The American Historical Review*, 18 april, <http://www.jstor.org/discover/10.2307/1873532?uid=3738736&uid=2&uid=4&sid=21101403770417> (accessed 7 November 2012).

⁴ *Ibidem*

⁵ Lyn Gorman, and David McLean, *Media and society into the 21st century A historical Introduction*, (West-Sussex: Wiley-Blackwell, 2009), 1-5.

⁶ Van der Heide

gepresenteerd. Vervolgens verschuift de focus naar het maatschappelijk debat. Ook hierin zal een breed veld aan visies worden gepresenteerd. De gevonden meningen uit het maatschappelijk debat zijn verworven via online fora waarin gebruikers zich, desgewenst anoniem, kunnen mengen in het debat rondom ADHD. Na de stand van zaken te hebben opgemaakt zal de film **BRAMMETJE BAAS** worden samengevat. Hierop volgt een filmanalyse van **BRAMMETJE BAAS** waarbij getracht wordt de visie van de filmmaker te beschrijven. In de conclusie zal worden nagegaan welke positie de film **BRAMMETJE BAAS** inneemt in het huidige debat rondom ADHD.

De opkomst van ADHD

T. Bolt beschrijft in zijn afstudeerscriptie uit 2009, van de master Historical and Comparative Studies of the Sciences and Humanities aan de Universiteit Utrecht, de geschiedenis van ADHD en hoe deze term is geïntroduceerd in de medische zorg.⁷ In dit werk is te lezen dat de American Psychiatric Association in 1980 de *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Diseases (DSM-III)* introduceerde. In dit handboek werden ziektebeelden helder en praktisch omschreven waardoor de populariteit van de DSM-III steeg. Bolt stelt dat de internationale toepasbaarheid van de DSM-III methode bijdroeg aan de standaardisering van het psychiatrisch werkveld. In 1994 kwam de DSM-IV waarin de omschrijving van ADHD als informatieverwerkingsstoornis verschoof naar een gedragsstoornis.⁸ Met ingang van de DSM-IV verdwenen, volgens Bolt, alle andere benamingen voor aandacht- en hyperactiviteit stoornissen in Nederland naar de achtergrond en werd de benaming ADHD de gangbare term.

De diagnose ADHD wordt gesteld aan de hand van de mate waarin onrustig, ongecontroleerd en impulsief gedrag afwijkt van de standaard. Hierbij wordt rekening gehouden met de geografische- en culturele context van de leefomgeving van de patiënt.⁹ Dit impliceert dat kinderen in Zuid-Amerika met dezelfde symptomen als kinderen in Europa niet beide de diagnose ADHD hoeven te krijgen. Aan de hand van gesprekken, met onder andere ouders en leerkrachten, kan er een diagnose worden gesteld. De context afhankelijkheid en de betrokkenheid van (ondeskundige) naasten maakt de diagnostisering van ADHD, volgens Bolt, een subjectief proces.¹⁰ De behandeling van ADHD bestaat in een groot deel van de gevallen uit de toepassing van medicatie. De belangrijkste bijwerkingen van deze medicatie zijn slaapstoornissen, verminderde eetlust, groeistoornissen en verslaving.¹¹

Het wetenschappelijk debat

Doordat de DSM-IV bijna alle concentratie- en hyperactiviteit stoornissen onder de noemer ADHD plaatste groeide het aantal diagnoses. Dit heeft, volgens Bolt, het debat rondom ADHD aangewakkerd. Daarbij ziet Bolt de totstandkoming van de diagnose eveneens als

⁷ Timo Bolt, *Een geschiedenis van ADHD en aanverwanten, ca. 1900-2008* (2009), Universiteit Utrecht Research Master Historical and Comparative Studies of the Sciences and Humanities, <http://igitur-archive.library.uu.nl/student-theses/2009-1002-200148/UUindex.html> (accessed 21 sept. 2012), 150-155.

⁸ Ibidem

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem

¹¹ Luuk Kalverdijk, "Farmacotherapie bij ADHD," *Landelijk Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie*, http://www.kenniscentrumkjp.nl/nl/Professionals/themas/adhd/medicatie/psychofarmaca_bij_adhd.html (accessed 09 oct. 2012).

mogelijke oorzaak van de discussie. Door de subjectieve aard van de diagnostisering is het geheel afhankelijk van de interpretatie van het gedrag van een kind of er wel of geen diagnose gesteld wordt.¹² J. Buitelaar is hoogleraar jeugdpsychiatrie in Nijmegen en tevens voorzitter van het bestuur van het Landelijk Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Zijn onderzoeken hebben onder andere betrekking op ADHD.¹³ Zijn stelling in een artikel, verschenen in het Nederlands Tijdschrift voor de Geneeskunde uit 2000, komt overeen met de visie van Bolt omdat beide wetenschappers van mening zijn dat de diagnostisering van ADHD op subjectieve informatie gebaseerd is.¹⁴ Buitelaar gaat hier echter verder op in en stelt dat deze diagnostisering kan leiden tot overschatting of onderschatting van het probleem waarbij een diagnose onterecht kan worden gesteld.¹⁵ Het subjectieve karakter van de diagnostisering is dus na negen jaar nog steeds onderwerp van discussie.

R. Pereira is kinderarts en werkt sinds 2012 bij de JeugdGGZ in Rotterdam. Daarbij zit Pereira in het bestuur van de stichting ADHD Netwerk, dat onder andere als doel heeft de in de zorg voor ADHD te verbeteren en patiënten en hun omgeving van informatie te voorzien.¹⁶ In zijn boek uit 2011 stelt hij dat er met medicatie moet worden begonnen alvorens therapie te starten.¹⁷ Pereira staat dusdanig positief tegenover medicatie dat hij stelt dat de nabije omgeving van de patiënt ook gebaat kan zijn bij het gebruik van medicatie. Pereira vergelijkt methylfenidaat met aspirine tegen hoofdpijn en ziet medicatie dan ook als eerste en enige echt werkende behandeling bij ADHD.¹⁸

R. Barkley is klinisch professor en heeft zich reeds 35 jaar gespecialiseerd in ADHD. In zijn boek uit 2000 stelt Barkley dat ADHD voortkomt uit een fysiologisch zelfcontrole probleem.¹⁹ Hierdoor wordt er continu op prikkels gereageerd en daar direct naar gehandeld. ADHD behelst alle aspecten van het dagelijks leven en beïnvloedt de gehele ontwikkeling van een kind.²⁰

Waar Pereira medicatie als enige en beste behandelmethode ziet, stelt Barkley dat medicatie het concentratievermogen bevordert wat de doeltreffendheid van didactische en psychologische hulp vergroot.²¹ In tegenstelling tot Pereira is Barkley dus voor medicatie in combinatie met therapie. Een vertrouwde leefomgeving en goede relaties met naasten zijn volgens Barkley van vitaal belang om de behandeling succesvol te maken.²²

Barkley haalt veelvuldig onderzoeken aan uit de jaren '70 en '80 omdat deze onderzoeken zijn theorieën bekrachtigen. De compleetheid van zijn data en hieruit voortkomende

¹² Bolt, 150-155

¹³ Jan Buitelaar, "Wat is ADHD en wat zijn de symptomen?," *Psy-Q Psycho-medische programma's*, <http://www.psyg.nl/Programma/Kenniscentrum-ADHD-bij-volwassenen/Informatie-ADHD/Congresverslagen/ADHD-wat-is-dat-eigenlijk> (accessed 21 sept. 2012).

¹⁴ Jan Buitelaar, "Discussies over aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis (ADHD): feiten, meningen en emoties," *Nederlands Tijdschrift voor de Geneeskunde*, 04 aug. 2001, <http://www.ntvg.nl/publicatie/discussies-over-aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis-adhd-feiten-meningen-en-emoties/volledig> (accessed 21 sept. 2012).

¹⁵ Ibidem

¹⁶ ADHD Netwerk, "ADHD Netwerk bestuur," *ADHD Netwerk*, <http://www.adhdnetwerk.nl/ADHD.aspx?id=478&idbl=7> (accessed 31 okt. 2012).

¹⁷ Rob R. Pereira, *ADHD: En nu?* (Utrecht: Kosmos, 2011), 7-20.

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Russel A. Barkley, *Diagnose ADHD een gids voor ouders en hulpverleners* (Lisse: Sweets en Zeitlinger B.V., 2000).

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem

²² Ibidem

conclusies zijn dus te bevragen. Aangezien het werk van Barkley uit 2000 dateert zou hij recentere onderzoeken kunnen aanhalen om het debat niet uit te weg te gaan, maar juist aan te gaan.

R. Bollaert is docente, moeder van een kind met ADHD en medewerkster van het centrum Zit Stil,²³ dat wetenschappelijk onderzoek steunt en maatschappelijke steun geeft aan ADHD'ers en hun omgeving.²⁴ Op basis van wetenschappelijke onderzoeken schreef zij in 2002 een boek waarin er wordt gepleit voor multidisciplinair onderzoek alvorens de diagnose te stellen. Bollaert is voorstander van intensieve gedragstherapie waarbij er zo snel mogelijk wordt ingegrepen bij ongewenst gedrag²⁵. Medicatie werkt volgens Bollaert in de meeste gevallen goed en eventuele negatieve bijwerkingen zijn het resultaat van een verkeerde dosering. Daarbij is Bollaert van mening dat niet iedere ADHD patiënt medicatie nodig heeft.

Het afnemende enthousiasme voor het toedienen van medicatie als enige behandelmethodede is ook te vinden bij psycholoog en schrijver P. Langedijk. Na zijn studie klinische psychologie, opvoeding en kinderpsychologie is Langedijk zich gaan verdiepen in de parapsychologie.²⁶ In zijn boek uit 2005 stelt de auteur dat ADHD wordt veroorzaakt door de moderne maatschappij waarbij overprikkeling veelvuldig voorkomt. Methyfenidaat werkt slechts op één deel van de hersenen terwijl het gehele lichaam moet worden behandeld. Langedijk raadt hierbij onder andere massages en aangepaste voeding aan en ziet medicatie als laatste keus bij behandeling.²⁷ Een tegenstander van medicatie is B. Simonsohn. Na haar studie sociale wetenschappen en politicologie volgde zij een opleiding biologische land- en tuinbouw waarbij ze zich heeft verdiept in voeding en vanuit deze achtergrond boeken is gaan schrijven.²⁸ Haar spirituele visie speelt mee in haar aanbeveling voor holistische, alternatieve behandelmethoden zoals diëten en het beperken van vervuilde lucht en straling van apparatuur. In haar werk uit 2010 stelt zij dat medicatie de groei van de hersenen beperkt en veel negatieve bijwerkingen kent.²⁹ Simonsohn spreekt in haar werk niet over kinderen met ADHD, maar over Indigokinderen. Dit zijn kinderen van de toekomst die met hun energie en creativiteit de volgende generatie potentiële wereldverbeteraars zijn.³⁰

Een tegengesteld argument is te vinden in het werk van bio-psychologe M. Delfos. Zij schreef tientallen boeken waarin gedragsproblemen bij kinderen centraal staan.³¹ Haar werk uit 2010 behelst de oorsprong van gedragsproblemen, met in het bijzonder angst, agressie, depressie en ADHD. Delfos stelt dat de vertraagde rijping van het centrale zenuwstelsel een belangrijke oorzaak van ADHD is. Wanneer dit een oorsprong van ADHD is, zou het

²³ Rita Bollaert, *Zit stil! omgaan met ADHD in de klas* (Tielt: Lannoo, 2002)

²⁴ Centrum Zit Stil!, "Missie," *Centrum Zit Stil!*, <http://www.zitstil.be/zitstil/missie> (accessed 06 nov. 2012).

²⁵ Bollaert

²⁶ Pieter Langedijk, *ADHD probleem of uitdaging?* (Deventer: Ankh-Hermes BV, 2005).

²⁷ Ibidem

²⁸ Redactie Boekblad, "Lucie leest: 'Ritalin is de oplossing niet' van Barbara Simonsohn," *Boekblad Leest*, <http://boekbladleest.blogspot.nl/2010/02/lucie-leest-ritalin-is-de-oplossing.html> (accessed 01 nov. 2012).

²⁹ Barbara Simonsohn, *Hyperactieve kinderen echt helpen Ritalin is de oplossing niet...* (Eeserveen: Akasha, 2010).

³⁰ Ibidem

³¹ MDelfos, "Curriculum Vitae dr. Martine France Delfos," *Martine F. Delfos; Biopsycholoog werkzaam als wetenschappelijk onderzoeker, therapeut, docent en schrijver*, <http://www.mdelfos.nl/index-n.htm> (accessed 04 nov. 2012).

subjectieve diagnostiseringsproces van de baan zijn omdat Delfos in haar werk stelt dat ADHD fysiologisch aantoonbaar is.³² Of de vertraagde rijping van het centrale zenuwstelsel uitsluitend bij ADHD patiënten voorkomt wordt door Delfos buiten beschouwing gelaten. Medicatie is volgens Delfos de enige manier om randvoorwaarden te kunnen scheppen om de symptomen van ADHD te kunnen behandelen.³³ Het verschil tussen de meningen van Simonsohn en Delfos is, behalve hun achtergrond, te verklaren uit het feit dat Delfos ingaat op de oorsprong van ADHD en Simonsohn zich richt op de behandeling hiervan.

Besluit

De trend die waar te nemen is binnen het wetenschappelijk debat van 2000 tot 2010 is een meer kritische blik naar het toedienen van medicatie. Op Pereira na zijn wetenschappers meer aandacht gaan besteden aan andere behandelmethoden dan medicatie, zoals therapieën en aangepaste voeding al dan niet in combinatie met medicatie.

Het Maatschappelijk debat

Leken worden, volgens T. Bolt, betrokken bij het debat doordat er bij het diagnosticeren van ADHD meerdere partijen worden betrokken. De vragen die de enorme toename van het aantal diagnoses oproep, zorgde ervoor dat het debat rondom ADHD de aandacht trok van de politiek en media en doorsijpelde naar het maatschappelijk debat.³⁴ In dit hoofdstuk zal het maatschappelijk debat van 2005 tot het heden worden beschreven. Tot besluit wordt er nagegaan of hier een trend in te herkennen is.

Rudolf de Wit is acupuncturist en heeft zich verdiept in natuurgeneeswijzen. In 2005 mengt de Wit zich in een discussie op een online forum en stelt dat ADHD bedacht is door de farmaceutische industrie om zo geld te verdienen aan de verstrekking van medicatie voor een ziekte die door dezelfde industrie bedacht is. Hij stelt dat het belangrijk is om bij een kind dat vermoedelijk ADHD heeft, na te gaan of er geen tekort aan voedingsstoffen is. Na dit zorgvuldig uitgezocht te hebben zou men medicatie in overweging kunnen nemen.³⁵ In 2011 blijkt uit een bericht van Joyce dat ook zij kritisch tegenover medicatie staat.³⁶ Joyce heeft zelf ADHD net als haar dochter. Zij ziet kinderen met ADHD als nieuwtijdskinderen die hoog sensitief zijn. Deze kinderen hebben volgens haar geen vijf, maar zes zintuigen waardoor ze alles waarnemen en interpreteren. Deze eigenschappen zouden volgens Joyce begeleid en gekoesterd moeten worden in plaats van beperkt.³⁷ Hiermee is de visie van Joyce in overeenstemming met die van Simonsohn die spreekt over Indigokinderen.³⁸ Hier tegenover staat de mening van politicoloog en columnist M. van Hintum.³⁹ Zij heeft geen ervaring met ADHD in haar omgeving, maar stelt dat ouders van kinderen met ADHD worden gedemoniseerd wanneer zij hun kinderen medicatie toedienen. Als oorzaak hier van wijst M. van Hintum naar de media die ouders en artsen ervan verwijten hun kinderen drogeren om

³² Ibidem

³³ Delfos

³⁴ Bolt

³⁵ Anoniem, "ADHD bescherm uw kind," *Dokter.nl*, <http://www.dokter.nl/index.php/ADHD/103970-ADHD-bescherm-uw-kind.html> (accessed 15 okt. 2012).

³⁶ Joyce, "Een kind met ADHD," *Gezondheidsnet*, <http://www.gezondheidsnet.nl/fora/adhd-en-andere-gedragsstoornissen/artikelen/1992/een-kind-met-adhd> (accessed 10 okt. 2012).

³⁷ Ibidem

³⁸ Simonsohn

³⁹ Malou van Hintum, "Kinderen worden de dupe van ADHD-Hetze," *Volkskrant.nl* <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/6177/Malou-van-Hintum/article/detail/3224806/2012/03/13/Kinderen-worden-de-dupe-van-ADHD-hetze.dhtml> (accessed 09 okt. 2012).

ze handelbaar te maken.⁴⁰ Van Hintum vindt dit beeld ongenueanceerd omdat er ook veel kinderen baat hebben bij medicatie waardoor ze gewoon met leeftijdgenootjes kunnen spelen en kunnen meekomen in de klas zoals alle andere kinderen.

Een middenweg tussen deze twee meningen wordt geventileerd door Anja, ambulante begeleidster en ouder van een kind met ADHD.⁴¹ Zij geeft aan dat scholen druk leggen op ouders om hun kinderen medicatie toe te dienen omdat ze anders van school gestuurd worden. De stemmingswisselingen en passiviteit die Anja merkt bij haar patiënten noemt zij 'het robot-effect' omdat ze weinig van haar vrolijke kinderen terugziet onder invloed van medicatie. Het voordeel van het toepassen van medicatie is dat kinderen een beter zelfbeeld krijgen omdat ze minder vaak worden afgestraft door hun ongecontroleerde gedrag.⁴² Anja heeft goede ervaringen met neuro-feedback. Deze behandelmethode bestaat uit oefeningen die de hersenen aanleren zich af te sluiten voor prikkels. Dit kan eventueel in combinatie met medicatie.⁴³

Als reactie op het artikel van Anja gaf een gebruiker, die zichzelf Eigenwijs noemt, aan een kind te hebben met gedragsproblemen.⁴⁴ Haar bezwaar tegen Ritalin is dat het symptomen de kop in drukt en deze niet bestrijdt. Daarbij werkt Ritalin volgens Eigenwijs net als cocaïne; het is niet lichamelijk verslavend maar de prettige effecten die het heeft maken het risico op mentale afhankelijkheid groot. Bovendien zijn de lange termijn effecten van chronisch gebruik van Ritalin op hersenen in ontwikkeling niet bekend. Deze gebruiker zegt te weten dat 15-20% van alle leerlingen een extra geldstroom voor de school opleveren omdat ze een psychische stoornis hebben. Een combinatie van neuro-feedback en aangepaste voeding werkt volgens Eigenwijs het beste.⁴⁵

Besluit

Binnen het maatschappelijk debat is op te merken dat er vanaf 2005 kritisch wordt aangekeken tegen het gebruik van medicatie bij kinderen met ADHD. Daarbij is er in de meningen van de geraadpleegde bronnen te vinden dat medicatie, ondanks de negatieve effecten, effectief is.

Film als visie

Het beschreven wetenschappelijk debat toont aan dat er een afname te zien is in de toepassing van medicatie als eerste oplossing waarbij aangepaste voeding en gedragstherapie geprefereerd worden. In het maatschappelijk debat wordt er sceptischer tegenover de toepassing van medicatie gedacht omdat ervaringsdeskundigen negatieve bijwerkingen van medicatie detecteren. In de film **BRAMMETJE BAAS**⁴⁶ wordt de toepassing van medicatie geheel buiten beschouwing gelaten waarmee deze keuze van de filmmaker aansluit bij de visies uit het maatschappelijk- en wetenschappelijk debat die tegen het

⁴⁰ Ibidem

⁴¹ Anja, "Wel of geen medicatie voor je kind met ADHD," *Ondersteuning bij opvoeden en gedragsproblemen opeenrijtje.com* <http://opeenrijtje.com/wel-of-geen-medicatie-voor-je-kind-met-adhd/> (accessed 09 okt. 2012).

⁴² Ibidem

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Eigenwijs, "Wel of geen medicatie voor je kinds met ADHD," *Ondersteuning bij opvoeden en gedragsproblemen opeenrijtje.com* <http://opeenrijtje.com/wel-of-geen-medicatie-voor-je-kind-met-adhd/> (accessed 09 okt. 2012).

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Van der Heide

gebruik van medicatie zijn. In de analyse zal worden nagegaan op welke manier het gedrag van Brammetje wordt ervaren en hoe hiermee wordt omgegaan. De wijze waarop dit verfilmd wordt is representatief voor de visie van de filmmaker waardoor deze film te positioneren valt binnen het debat. In de conclusie zal worden nagegaan welke positie de film **BRAMMETJE BAAS** binnen het huidige debat over ADHD inneemt.

BRAMMETJE BAAS

Brammetje gaat naar groep drie en vindt dat heel spannend. Hij gelooft dat hij in groep drie alles zal gaan leren. Het drukke gedrag van Bram leidt regelmatig tot ongelukjes die thuis worden weggelachen. Eenmaal op school komt Brammetje in de klas van meester Vis. Meester Vis is een conservatieve leraar die stelt dat Brammetje discipline moet worden bijgebracht. De steun van de ouders hierbij vindt meester Vis cruciaal. De opeenstapeling van ongelukken op school en dromerig gedrag in de klas leiden tot frictie tussen de meester en Bram. De ouders van Brammetje komen meerdere malen op gesprek en het schoolhoofd stelt voor om een ander soort onderwijs te overwegen omdat het gedrag van Brammetje niet wordt getolereerd. De moeder van Brammetje beseft dat hij beter moet opletten op school, maar is ook van mening dat haar zoon niet helemaal begrepen wordt. De vader van Brammetje is het eens met het schoolhoofd en toont minder begrip voor de gevoelens van zijn zoon. Hierdoor komen de ouders op gespannen voet met elkaar te staan. Wanneer de gedemotiveerde Brammetje in de pauze voor straf in de klas moet blijven om schoolwerk te lezen, gooit hij een boek op de kast. Precies wanneer Brammetje de kast op is geklommen om het boek te pakken komt meester Vis binnen. Als hij Brammetje van de kast wil halen valt hij achterover en breekt zijn been. Brammetje wordt naar huis gestuurd en zijn ouders besluiten thuis een systeem in te voeren met groene- en rode stickers om hun zoontje te disciplineren.

Tijdens de afwezigheid van meester Vis wordt de klas overgenomen door de jonge meester Mark. Deze vlotte meester maakt grapjes met de kinderen en last regelmatig pauzes in zodat alle kinderen kunnen bewegen. Brammetje wordt aangesteld als koerier en rent de hele school door om boodschappen van lokaal naar lokaal te brengen. Door deze veranderingen gaan zijn schoolresultaten vooruit en vindt Brammetje zijn motivatie terug. Ondanks dat Brammetje overtuigd is van zijn onschuld over de val van meester Vis besluit hij dat het beter is om zijn excuus te maken. Hij bakt een taart en gaat deze, samen met meester Mark en een vriendinnetje, langsbrengen. Het excuus wordt aanvaard en meester Vis heeft Brammetje vergeven. Wanneer meester Vis weer terugkomt op school verontschuldigd hij zich tegenover Brammetje en voert de veranderingen van meester Mark, die nu twee dagen per week lesgeeft, door. Thuis wordt het stickersysteem weggegooid en de ouders van Brammetje en zijn zusje gelukkig nu hij zichzelf en zijn plek op school heeft gevonden.

Heeft Brammetje ADHD?

In de film **BRAMMETJE BAAS** wordt niet letterlijk gezegd dat Brammetje ADHD heeft. Scenarioschrijfster Tamara Bos stelt dat Brammetje aan het eind van de film nog hetzelfde jongetje is, maar dat Brammetje en zijn omgeving beter met zijn gedrag om kunnen gaan.⁴⁷ Wanneer meester Vis zijn rentree maakt leest Brammetje een brief voor in de klas. Hierin

⁴⁷ slm2isa, "Making of Brammetje Baas," Youtube <http://www.youtube.com/watch?v=vX-l1VZZ42c> (accessed 30 okt. 2012).

schrijft Bram dat hij is zoals hij is en niet anders kan zijn.⁴⁸ Dit geeft aan dat Brammetje zich ervan bewust is dat zijn gedrag afwijkt van dat van andere kinderen.

Anna van der Heide, regisseur van de film, zegt in een interview dat het publiek moet begrijpen dat Brammetje een heel bijzonder kind is terwijl dat van buiten niet te zien is. Om een kijkje in zijn hoofd te nemen wordt er gebruikt gemaakt van animaties die zijn gedachtes verbeelden.⁴⁹

Jochem Meijer is verantwoordelijk voor de soundtrack genaamd Anders dan de rest. Tijdens de première van de film wordt Meijer geïnterviewd. Er wordt gevraagd wat Meyer vindt van een film over een kind zoals hij. Hiermee bedoeld de interviewer mensen met ADHD omdat Jochem Meyer in een van zijn shows heeft aangegeven zelf ADHD te hebben.⁵⁰ Meyer stelt dat hij zich erg in de film kon herkennen en dat het leek alsof hij naar zijn eigen biografie keek.⁵¹ In het debat rondom de medicatie van ADHD stelt Meyer dat iedereen die harder loopt dan de rest platgespoten wordt en dit ten koste gaat van het unieke karakter van ieder kind. Volgens Meyer zit er een negatief stempel op kinderen die wat drukker zijn. Meyer werkte dan ook mee aan deze film omdat **BRAMMETJE BAAS** ook aandacht geeft aan de positieve kant van druk zijn.⁵² Anna van der Heide stelt, in een interview bij de première van de film, dat het scenario uitgaat van een heel energiek en beweeglijk kind. Omdat dat moeilijk is om te spelen is van der Heide op zoek gegaan naar 'een kind dat dat ook echt had'.⁵³ Ondanks dat de cast en crew van de film het woord ADHD, bijna geforceerd, vermijden kan aangenomen worden dat Brammetje een kind is dat ADHD heeft.

Analyse.

In de film wordt er een tegenstelling gecreëerd tussen jong en oud waarbij jonge mensen begrip hebben voor Brammetje en oude mensen hem tegenwerken. Meester Vis wordt verbeeld als een stereotype ouderwetse leraar. Dit is te zien aan zijn geruite blouses, halve brilletje en grijze haar. In de rekenles verschijnen de telramen op tafel. Dit is een ouderwetse manier van leren die tegenwoordig niet meer wordt toegepast. Hiermee wordt het stereotype beeld van meester Vis als conservatieve leraar bekrachtigd. Wanneer Brammetje Meester Vis voor het eerst ontmoet zien we Brammetje omhoog kijken en komt er aan de zijkant van het kader een oude hand in beeld als in een griezelfilm. Dit wekt spanning op over het uiterlijk van de Meester en toont eveneens dat de relatie tussen Brammetje en zijn meester niet gelijkwaardig is.

Meester Vis wordt gedurende de hele film vanuit een low-angle in beeld gebracht waarbij hij neerkijkt in de camera. Dit impliceert een machtsverschil waarbij meester Vis de dominante persoon is. Zelfs wanneer meester Vis in gesprek is met de moeder van Brammetje kijkt hij op haar neer. De tweede oudere persoon die vijandig reageert op Brammetje is een oude

⁴⁸ Van der Heide

⁴⁹ slm2isa

⁵⁰ Jochem Meyer, "Adehade," Jochem Meyer (2004; Universal Pictures, 2004 dvd).

⁵¹ Filmpjekijken.com, "Jochem Meyer over Brammetje Baas," *YouTube*

<http://www.youtube.com/watch?v=1kR6gROgO5k&feature=related> (accessed 30 okt. 2012).

⁵² Ibidem

⁵³ Filmpjekijken.com, "Premiereverslag Brammetje Baas," *Youtube*

<http://www.youtube.com/watch?v=gxkANONBet4> (accessed 30 okt. 2012).

dame die haar honden uitlaat in het park. Brammetje is weggelopen van school en ligt op een bankje na te denken. De vrouw roept dat Brammetje een rotjong is en zijn benen van het bankje moet halen.

De belangrijkste jonge personen in het leven van Brammetje bestaan uit zijn ouders en meester Mark. Meester Mark is vlot gekleed met een T-shirt, spijkerbroek en armbandje. De eerste dag op school zet hij de kinderen in een kring om zichzelf voor te stellen. De kinderen mogen allerlei vragen aan hem stellen waarmee hij zich toegankelijk maakt. In de serieuze gesprekken met Brammetje zakt meester Mark tot ooghoogte wat gelijkheid impliceert. Doordat Mark klassikale pauzes in zijn lesprogramma opneemt wordt Brammetje niet langer als uitzondering behandeld en wordt hij betrokken bij zijn klasgenoten. Brammetje wordt ingezet als koerier en rent de hele school door. Door deze maatregel wordt Brammetje zijn bewegelijkheid omgezet tot iets positiefs. Dit is in overeenstemming met die Joyce pleit voor inzetten van de positieve eigenschappen van een druk kind.⁵⁴ Thuis werd een soortgelijke ingreep gedaan door de moeder van Brammetje. Wanneer Brammetje te bewegelijk is om op zijn stoel een boterham te eten, zet zijn moeder hem naast de tafel zodat hij kan bewegen en eten tegelijk. Nadat Brammetje zijn excuus heeft aangeboden aan meester Vis pakt meester Mark hem op en zwiert hem door de lucht. Dit heeft aan dat de jonge meester Mark affectie toont naar Brammetje.

De tegenstelling tussen jongen en oud kan worden geïnterpreteerd als de tegenstelling in het wetenschappelijk debat tussen oude visies en nieuwe, vooruitstrevende visies op ADHD. De oudste visie uit het wetenschappelijk debat komt van Barkley waarin gesteld wordt dat ADHD voorkomt uit een zelfcontrole probleem waarbij medicatie van belang is.⁵⁵ De jongste visie uit het wetenschappelijk debat over de behandeling van ADHD komt van Simonsohn die aangeeft dat ADHD unieke eigenschappen van een kind zijn en medicatie een negatief effect heeft.⁵⁶

De thuissituatie van Brammetje duidt op een klassieke taakverdeling waarbij moeder de huishoudelijke taken op zich neemt en vader overdag werkt. De moeder van Brammetje wordt dagelijks betrokken bij de incidenten op school en toont voornamelijk affectie en liefde naar haar zoontje toe waarbij ze van mening is dat meester Vis haar zoon niet goed begrijpt. De vader van Brammetje hoort voor het eerst over de perikelen op school wanneer meester Vis op huisbezoek komt. De eerste tien minuten van de film zegt vader alleen bestraffend de woorden 'Brammetje!' en 'Eten!'.⁵⁷ Gedurende de film toont hij weinig verbale erkenning naar Brammetje, hoewel er af en toe wel non-verbale affectie wordt getoond. De geringe aanwezigheid van de vader kan gevonden worden als oorzaak voor het onbegrip voor zijn zoon. De ouders van Brammetje krijgen dan ook ruzie als de vader vindt dat Brammetje beter zijn best moet doen op school en zijn moeder uit ervaring weet dat Brammetje dat echt probeert. Hieruit valt op te maken dat de filmmaker wijst op de noodzaak van betrokkenheid van beide ouders bij het kind om het te kunnen begrijpen. De moeder van Brammetje neemt de tijd voor haar zoon om een gesprek aan te gaan over zijn huiswerk. Wanneer Brammetje zijn droom, het bouwen van een raketbus, wil verwezenlijken moet hij wel kunnen rekenen. Door het begripvolle, inspirerende gesprek van zijn moeder ziet Brammetje de relevantie in van zijn sommen en gaat aan het werk. Deze betrokkenheid vindt aansluiting bij de visie van

⁵⁴ Joyce

⁵⁵ Barkley

⁵⁶ Simonsohn

⁵⁷ Van der Heide

Barkley, die stelt dat een vertrouwde omgeving cruciaal is voor de behandeling van kinderen met ADHD.⁵⁸

Om Brammetje discipline bij te brengen wordt er thuis een beloningssysteem ingevoerd. Brammetje kan rode of groene stickers krijgen voor taken als opruimen, huiswerk, luisteren en rare dingen doen. 'Rare dingen doen' staat voor de originele en grappige acties van Brammetje die hem uniek maken. Hiermee geven de ouders blijk van waardering voor de creativiteit en authenticiteit van hun kind. Brammetje kan hier echter een rode sticker voor krijgen als de rare dingen leiden tot ongelukken. Dit beloningssysteem wordt geïntroduceerd als rigoureuze maatregel. De ouders staan aan weerszijde van het bord karton en worden vanaf een low-angle in beeld gebracht. Hiermee wordt de overtuiging waarmee dit systeem wordt ingevoerd bekrachtigd. Brammetje staat alleen voor het bord en kijkt omhoog terwijl zijn ouders de nieuwe regels uitleggen. De praktische uitwerking van dit systeem is matig gelukt en Brammetje heeft ongeveer evenveel rode als groene stickers. Aan het einde van de film vouwt de vader het bord op en gooit het in de container. Dit impliceert dat de maatregelen op school afdoende zijn en de vader van Bram ook overtuigd is van de motivatie van zijn zoon.

De personages in de film representeren verschillende visies binnen het debat rondom ADHD. De conservatieve meester Vis en het schoolhoofd zijn beide van mening dat Brammetje moet leren luisteren. Het schoolhoofd raadt de ouders van Brammetje tevens aan om een andere vorm onderwijs te overwegen. Dit komt overeen met de ervaring van de ambulante begeleidster Anja, die aangeeft dat schooldirecties ouders soms dwingen hun kind medicatie te geven omdat het anders van school gestuurd wordt. De vader van Brammetje volgt een middenweg tussen de medewerkers van school en zijn vrouw. Volgens hem moet Brammetje zich aanpassen en luisteren wanneer dit nodig is, maar hij waardeert de originaliteit van zijn zoon en vindt hem geen lastig kind, wat meester Vis wel vindt. Els vindt het huiswerk en de negatieve commentaren van meester Vis moeilijk te aanvaarden. Zij is van mening dat de docent haar zoon niet begrijpt omdat hij thuis lief en nieuwsgierig is. Toch voelt Els de druk van school en van Jaap waardoor ze voorzichtig probeert mee te werken in de disciplinerende van haar zoon. Jaap kan hier worden gezien als middenweg tussen thuis en school. Vanuit school moet Brammetje gedisciplineerd worden. Jaap is het hier mee eens, maar thuis gaat dat niet zo gemakkelijk en ontstaat er wrijving tussen de gevoelens en behoeftes van Brammetje en de verwachtingen vanuit school. Door de verschillende visies van Jaap en Els wordt duidelijk wat deze situatie voor uitwerking heeft op het gezinsleven van een kind met ADHD. Els staat representatief voor de ouders die vinden dat anderen meer begrip moeten tonen voor het gedrag van hun drukke kinderen.

De laatste shot van de film toont de hele familie knuffelend en spelend op een ronde trampoline waarbij de camera met een pan-shot afstand neemt. De keuze voor deze locatie kan gevonden worden in de symbolische betekenis van de trampoline die hier staat voor de bewegelijkheid van Brammetje waarbinnen iedereen zich gelukkig voelt. De cirkelvormige omlijsting van de trampoline zal hierbij symbool staan voor de afronding van het verhaal waarin iedereen harmonieus met elkaar samenleeft. Het eindigen met een pan-shot staat voor de voortdurende positieve gemoedstoestand die het gezin tegemoet gaat wanneer de film is geëindigd.

⁵⁸ Barkley

Conclusie

In dit hoofdstuk zal worden nagegaan welke positie de film Brammetje Baas inneemt in het huidige debat over ADHD. De filmmaker van de film Brammetje Baas heeft het verschil tussen oude- en nieuwe denkwijzen over de omgang met drukke kinderen verbeeld door onder andere cameravoering. De oude mensen uit de film worden vanuit een low-angle gefilmd. De overgang naar de nieuwe denkwijze wordt belichaamd door meester Mark die gesprekken op ooghoogte met Brammetje voert. Het beloningssysteem dat de ouders van Brammetje met de beste bedoelingen invoeren slaat niet geheel aan. De veranderingen op school zorgen ervoor dat Brammetje beter in zijn vel komt te zitten en ook thuis beter gaat functioneren. Hiermee wordt de noodzaak van betrokkenheid vanuit school en thuis benadrukt. De film Brammetje Baas laat de toepassing van medicatie buiten beschouwing en ventileert de visie dat een druk kind pas goed functioneert als er passende maatregelen worden getroffen die het kind stimuleren in plaats van kleineren. Hiermee valt de film te positioneren nabij de visies van Joyce⁵⁹ uit het maatschappelijk debat en Simonsohn uit het wetenschappelijk debat.⁶⁰ De Film **BRAMMETJE BAAS** laat zowel de positieve als de negatieve kanten zien van druk gedrag en bewijst dat kleine aanpassingen leiden tot een harmonieus en gelukkig leven voor een uniek en bewegelijk kind.

⁵⁹ Joyce

⁶⁰ Simonsohn

Geraadpleegde bronnen

ADHD Netwerk. *ADHD Netwerk*. 2012.

<http://www.adhdnetwerk.nl/ADHD.aspx?id=478&idbl=7> (geopend 10 31, 2012).

Anja. *opeenrijtje.com*. 30 01 2012. <http://opeenrijtje.com/wel-of-geen-medicatie-voor-je-kind-met-adhd/> (geopend 10 09, 2012).

Anoniem. *Dokter.nl*. 08 17 2005. <http://www.dokter.nl/index.php/ADHD/103970-ADHD-bescherm-uw-kind.html> (geopend 10 15, 2012).

Barkley, R. *Diagnose ADHD een gids voor ouders en hulpverleners. vertaald door M. van Dam, 2001*. Lisse: Sweets en Zeitlinger B.V., 2000.

Benedicte, R. *Ublad Online*. 07 12 2000.

<http://www.ublad.uu.nl/WebObjects/UOL.woa/4/wa/Ublad/archief?id=1015732> (geopend 09 21, 2012).

Brammetje Baas. Regisseur: A. van der Heide. Uitvoerend artiest: Benelux Film Distribution. 2012.

Bollaert, R. *Zit stil! omgaan met ADHD in de klas*. Tiel: Lannoo, 2002.

Bolt, T. *Van zenuwachtig tot hyperactief. Een geschiedenis van ADHD en aanverwanten, ca 1900-2008*. Research Master Historical and Comparative Studies of the Sciences and Humanities, Utrecht: Universiteit Utrecht, 2009.

Bremmers, S. *Mednet*. 21 07 2012. <http://www.mednet.nl/nieuws/id6312-knmg-artsen-stellen-te-makkelijk-diagnose-adhd.html> (geopend 11 05, 2012).

- Buitelaar, J. K. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. 13 11 2000.
<http://www.ntvg.nl/publicatie/discussies-over-aandachtstekort-hyperactiviteitstoornis-adhd-feiten-meningen-en-emoties/volledig> (geopend 09 21, 2012).
- Centrum Zit Stil. *Centrum Zit Stil omgaan met ADHD*. 07 2012.
<http://www.zitstil.be/component/content/article/94-raad-van-bestuur/1010-raad-van-bestuur> (geopend 11 06, 2012).
- Delfos, M. *Kinderen en gedragsproblemen. Aandacht, rijping of omgeving?* Amsterdam: Pearson, 2010.
- Eigenwijs. *Opeenrijtje.com*. 02 03 2012. Het is logisch dat wanneer iedere 'afwijking' van het 'normale' financieel wordt beloond met een rugzakje, steeds meer kinderen een etiketje krijgen opgeplakt. Toen ik vorig jaar even de groepen 'scande' kwam ik tot de conclusie dat zo'n 15-20% van alle I (geopend 10 09, 2012).
- Filmpjekijken.com. *YouTube*. 28 06 2012.
<http://www.youtube.com/watch?v=1kR6gROgO5k&feature=related> (geopend 10 30, 2012).
- . *YouTube*. 27 06 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=gxkANONBet4> (geopend 10 30, 2012).
- Hintum, M. van. *Volkscrant.nl*. 03 13 2012. <http://www.volkscrant.nl/vk/nl/6177/Malou-van-Hintum/article/detail/3224806/2012/03/13/Kinderen-worden-de-dupe-van-ADHD-hetze.dhtml> (geopend 10 09, 2012).
- Joyce. *gezondheidsnet*. 09 12 2011. <http://www.gezondheidsnet.nl/fora/adhd-en-andere-gedragsstoornissen/artikelen/1992/een-kind-met-adhd> (geopend 10 10, 2012).
- Kalverdijk, L. *Landelijk kenniscentrum kinder- en jeugdpsychiatrie*. 09 03 2010.
http://www.kenniscentrumkjp.nl/nl/Professionals/themas/adhd/medicatie/psychofarmaca_bij_adhd.html (geopend 10 09, 2012).
- L. Gorman, D. McLean. *Media and society into the twentieth century A historical introduction*. West Sussex: Wiley-Blackwell, 2009.
- Langedijk, P. *ADHD probleem of uitdaging?* Deventer: Ankh-Hermes BV, 2005.
- MDelfos. *Martine F. Delfos; Biopsycholoog werkzaam als wetenschappelijk onderzoeker, therapeut, docent en schrijver*. 10 09 2012. <http://www.mdelfos.nl/index-n.htm> (geopend 11 04, 2012).
- Meyer, J. *Adéhadé*. Regisseur: Universal Pictures. Uitvoerend artiest: J. Meyer. 2004.
- Pereira, R. Rodrigues. *ADHD: en nu?* Utrecht: Kosmos, 2011.
- Redactie Boekblad . *Boekblad Leest*. 25 02 2010.
<http://boekbladleest.blogspot.nl/2010/02/lucie-leest-ritalin-is-de-oplossing.html> (geopend 11 01, 2012).

Rosenstone, R. „History in images/history in words: Reflections on the possibility of really putting history onto film.” *Jstor*. 18 04 1999.
<http://www.jstor.org/discover/10.2307/1873532?uid=3738736&uid=2&uid=4&sid=21101228347773> (geopend 11 01, 2012).

Simonsohn, B. *Hyperactieve kinderen echt helpen Ritalin is de oplossing niet...* Eeserveen: Akasha, 2010.

slm2isa. *YouTube*. 20 06 2012. <http://www.youtube.com/watch?v=vX-l1VZZ42c> (geopend 10 30, 2012).

Zembla: de ADHD-Hype. Regisseur: VARA. 2010.

Wolffers, I. *WEL.NL*. 28 07 2012.
<http://www.welingelichtekringen.nl/mootz/49952/veroorzaakt-samenleving-toename-van-adhd.html> (geopend 10 09, 2012).